

מדינת ישראל
משרד החינוך
מינהל חברה ונוער
אגף של"ח וידיעת הארץ

עשה לך רב- בעקבות הרב שלמה גורן, רבנים ומוסד הרבנות בירושלים

ישיבת חברון, בית הרב הנזיר, בית הכנסת אוהלי יעקב, קבר האדמור מגור, בית הרב קוק-בית הכנסת הגדול והיכל שלמה, בית הכנסת ברובע היהודי, הכותל המערבי

"קיימתם היום הזה את שבועת הדורות 'אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני'. ואכן לא שכחנו אותך ירושלים עיר קדשנו בית תפארתנו, וימינכם ימין ה' עשתה את הגאולה ההיסטורית הזאת"

(מתוך נאומו של הרב גורן על הר הבית בפני הצנחנים משחררי ירושלים)

[היכל שלמה](#), צילום: אריאל הורוביץ, מתוך: ויקיפדיה

[הרב גורן עם הצנחנים בכותל](#), מתוך: חב"דפדיה)

מאת: **יחזקאל גלייכר**

עיבוד ועריכה: **רונית בין**

עריכה לשונית: **אפרת חבה**

תשע"ז, 2017

רחוב הנביאים 30, בניין ארלדן ירושלים, 91911, טל': 02-5603190/1, פקס': 02-5602054
אגף של"ח וידה"א – inbalba@education.gov

קובץ זה מכיל קישורים גם לאתרים חיצוניים לאתרי משרד החינוך.
תוכן אתרים אלו, לרבות הפרסומות שבו, הוא באחריות בעלי האתרים ואינו באחריות משרד החינוך.

פנימי, לא להפצה

בעקבות הרב שלמה גורן, רבנים ומוסד הרבנות בירושלים

ישיבת חברון, בית הרב הנזיר, בית הכנסת אוהלי יעקב, קבר האדמור מגור, בית הרב קוק-בית הכנסת הגדול והיכל שלמה, בית הכנסת ברובע היהודי, הכותל המערבי

”קיימתם היום הזה את שבועת הדורות ‘אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני’. ואכן לא שכחנו אותך ירושלים עיר קדשנו בית תפארתנו, וימינכם ימין ה’ עשתה את הגאולה ההיסטורית הזאת”

(מתוך נאומו של הרב גורן על הר הבית בפני הצנחנים משחררי ירושלים)

[הרב שלמה גורן](#), מתוך: ויקיפדיה

הרב שלמה גורן (1918-1944) היה הרב האשכנזי הרביעי במדינת ישראל (1973-1983). קודם לכן, בשנים 1948-1971, שימש הרב הצבאי הראשי הראשון וכיהן בדרגת אלוף. הרב גורן פעל לעיצוב דמותו של צה"ל כצבא יהודי שבו הן דתי הן חילוני יוכלו לשרת בכל יחידה. במלחמת ששת הימים, כשנודע לו כי נפתחה החזית הירדנית, הוא עלה לירושלים והצטרף לחטיבה 55 בפיקוד מרדכי גור. הוא נכנס עם אנשיה לעיר העתיקה דרך שער האריות והיה מן הראשונים שהגיעו לכותל המערבי

לאחר כיבוש הר הבית.

מסלול הסיור עובר בתחנות מחייו של הרב גורן ומזמן מפגש עם דמויות רבניות שונות המייצגות זרמים שונים ביהדות – דמויות ידועות בירושלים ובארץ ישראל שהוסיפו גוון מיוחד לרב-גוניות התרבותית והאנושית בירושלים. המסלול עובר בכמה בתי כנסת ייחודיים ששימשו מרכז קהילתי ועדתי. המסלול מתחיל בישיבת חברון בשכונת גאולה, עובר בבית הרב קוק, בהיכל שלמה וברובע היהודי: בבתי הכנסת הספרדיים, בבית כנסת החורבה, בשרידי בית כנסת תפארת ישראל, ומסתיים בכותל המערבי – שהרב גורן היה בין משחרריו במלחמת ששת הימים.

פרטי המסלול

משך זמן המסלול: כ-6 שעות (ללא נסיעה).

אורך המסלול: כ-6 ק"מ.

נקודת התחלה: ישיבת חברון, רחוב חגי 19.

נקודת סיום: הכותל המערבי.

מגבלות: אין

דגשי בטיחות: יש לנקוט משנה זהירות בחציית כבישים.

דרגת קושי: בינוני. המסלול אינו בר-נגישות .

ציוד מיוחד: לבוש צנוע.

אתרים בתשלום

• [בית הרב קוק](#)

• [ארבעת בתי הכנסת הספרדיים](#)

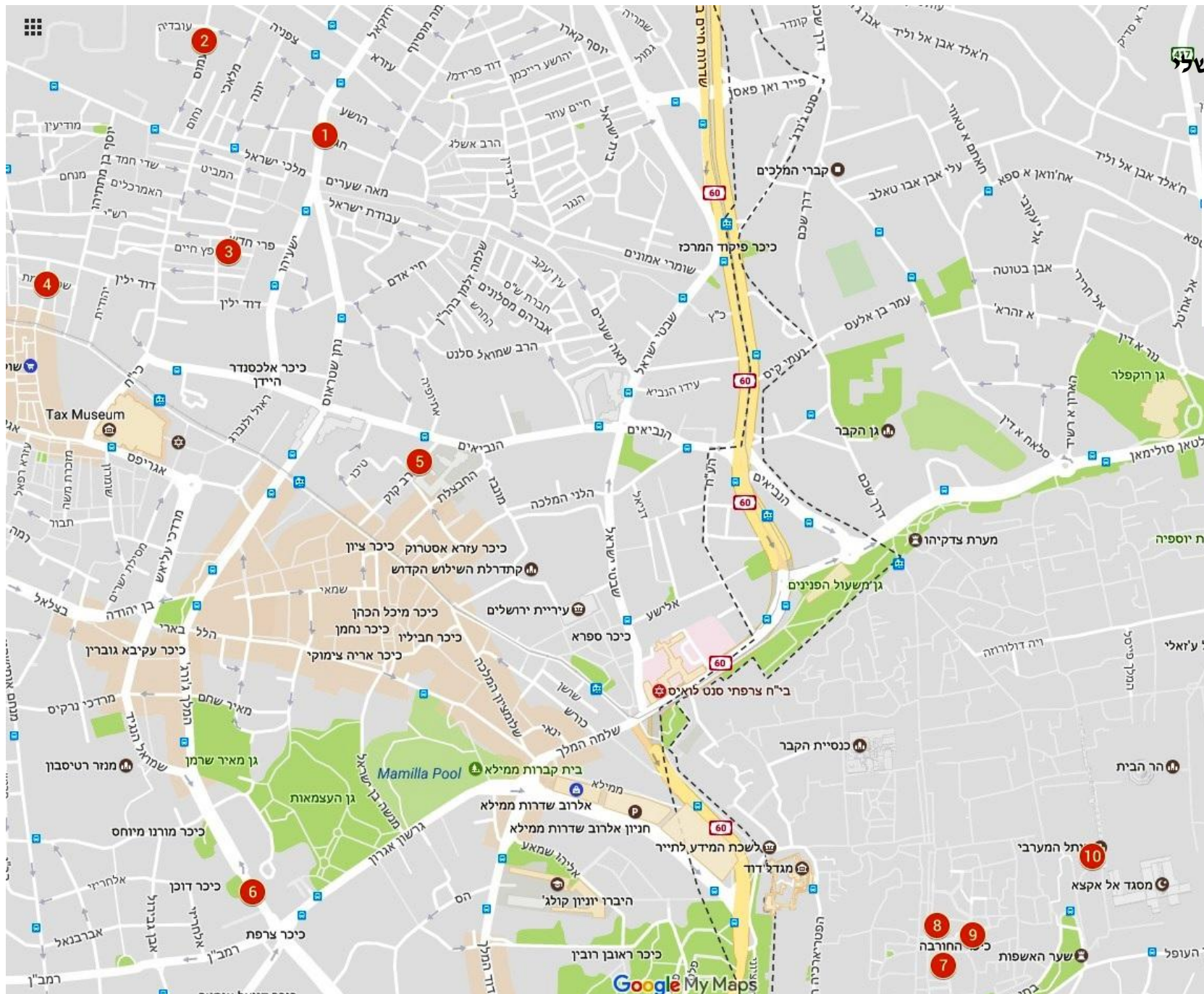
• [בית כנסת החורבה](#)

תיאור ההליכה במסלול

המסלול מתחיל **בישיבת חברון (1)** ברחוב חגי 19. משם נמשיך מערבה עד רחוב מלאכי, נפנה בו דרומה ובהמשך נפנה מערבה לרחוב מלכי ישראל ונלך בו עד פינת רחוב עמוס. נלך ברחוב עמוס עד בית מספר 26 – **בית הרב הנזיר (2)**. נחזור לרחוב מלכי ישראל, נפנה מזרחה עד פינת רחוב הרב יעקב מאיר, נמשיך דרומה ברחוב זה וברחוב פינס עד פינת רחוב חפץ חיים. ניכנס לרחוב חפץ חיים אל בית מספר 8, **בית הכנסת אוהלי יעקב (3)**. נשוב לרחוב פינס ונפנה בו דרומה עד פינת רחוב דוד ילין. נפנה מערבה ברחוב דוד ילין ונלך עד פינת רחוב יהוסף שוורץ ומשם דרומה עד בית מספר 10 – **קבר האדמו"ר מגור (4)**. נמשיך לרחוב יפו ונפנה בו מזרחה, נלך עד כיכר הדווידקה ונמשיך ברחוב הנביאים מזרחה עד פינת רחוב הרב קוק. נפנה דרומה ברחוב ונלך עד בית מספר 9 ועד למפגש עם סמטת טיכו, ניכנס לשכונת בית דוד **ולבית הרב קוק (5)**. נרד במורד רחוב הרב קוק לרחוב יפו. נפנה בו מערבה עד רחוב המלך ג'ורג', ובו נפנה דרומה עד בית מספר 58 – **בית הכנסת הגדול והיכל שלמה (6)**. נמשיך מזרחה ברחובות אגרון, יצחק קריב וחטיבת עציוני וניכנס לרובע היהודי דרך שער ציון. נפנה מזרחה ונתפתל עם רחוב חב"ד, שבהמשך נהיה לרחוב לבתי מחסה. נלך בו עד מפגשו עם רחוב משמרות הכהונה, שם נפנה צפונה, אל **ארבעת בתי הכנסת הספרדיים (7)**. נמשיך עד כיכר הרובע, נפנה בו מערבה אל רחוב היהודים, ובו נפנה צפונה לבית מספר 89 – **בית כנסת החורבה (8)**. נחזור על עקבותינו אל כיכר הרובע, נמשיך מזרחה לרחוב הקראים, **לבית הכנסת תפארת ישראל (9)**. משם נמשיך מזרחה אל **הכותל המערבי (10)**.

מפת המסלול

מתוך: גוגל המפות שלי

תיאור האתרים שבמסלול

ישיבת חברון. מתוך: ויקיפדיה

ישיבת חברון – כנסת ישראל (1), רחוב חגי 19

ישיבת חברון היא אחת הישיבות הליטאיות הגדולות בישראל. את הישיבה ייסד הרב נתן צבי פינקל בשנת 1877 בסלבודקה (פרוור של קובנה). בעקבות צעדים שנקטו השלטונות הליטאיים, החליטו ראשיה להעביר את הישיבה לארץ ישראל. לאחר בדיקה, הוחלט שהישיבה תוקם בעיר

חברון. הישיבה עברה לחברון בשנת 1924. במאורעות

תרפ"ט, נרצחו 24 מתלמידי הישיבה, והבריטים פינו את כל יהודי חברון מן העיר.

הישיבה עברה לירושלים, ותחילה פעלה בשכונת אחווה. מאוחר יותר, נבנה עבורה הבניין ברחוב חגי בשכונת גאולה. בשנת תשל"ו, נחנך מבנה הישיבה החדש בגבעת מרדכי. הרב גורן התקבל לישיבת חברון בגיל 12! גיל קבלה חסר תקדים, וזאת לאחר שעמד בבחינה מחמירה שהוכיחה את ידיעותיו ואת גאונותו.

מסופר כי ביאליק כתב על כך לחתנו (1933): "בסוף חודש אב יש לתת לר' אברהם גורנצ'יק אבי הילד העילוי שלמה מירושלים סך חמש לא"י" (מתוך: ויקיציטוט).

בית הרב הנזיר (2), רחוב עמוס 26

לבד מידיעותיו התורניות המרובות היה בעל השכלה פילוסופית רחבה וידע שפות רבות. בהיותו סטודנט בבזל שבשוויץ, פגש את הרב קוק ונעשה לתלמידו. הרב דוד כהן נקרא "הנזיר" כיוון שקיבל עליו מנהגי נזירות: גידול שער ואי-שתיית יין. הנזיר הציע תכנית לימודים לישיבת מרכז הרב, אך היא לא יושמה. כן ערך את כתבי הרב קוק בחייו ולאחר מותו וכתב בעצמו כמה ספרים, בהם "קול הנבואה". בנו, הרב שאר ישוב כהן ז"ל, היה רבה של חיפה, ורבים מרבני הציונות הדתית היו תלמידיו.

הרב גורן נשא לאישה את בתו של ה"נזיר", הרבנית צפיה גורן. הרב גורן תיאר את אחד החיפושים אחר אנשי מחתרות שערכו הבריטים בביתו של חותנו:

הוא היה איש משכמו ומעלה – גבוה עם שערות ארוכות שגולשות לו על הכתפיים, ונראה כמו נביא. ברגע שהם פתחו את הדלת ונכנסו לחדרו... הוא הופיע מולם. כשראה הקצין הבריטי... את הרב הנזיר – הוא נפל על הרצפה וכמעט שהתעלף. הוא התחיל להצטלב

ואמר: "הוא נראה כמו ישו, זה נביא." כשקם על רגליו, לקח את חייליו ואמר להם: "מוכרחים לצאת מפה. אסור לנגוע בבית הזה. זה בית קדוש" (גורן שלמה, **בעוז ותעצומות**, עמ' 110).

בית הכנסת **זיכרון משה** בשכונת זיכרון משה (3), רחוב חפץ חיים 8

את שכונת זיכרון משה ייסדו משכילים ירושלמיים בשנת 1905, בהם דוד ילין ויחיאל מיכל פינס. השכונה נבנתה בכספי תרומה של משה מונטיפיורי ונושאת את שמו. היא נבנתה כשכונה מודרנית, והודגשו בה הנוי והאסתטיקה. זו השכונה הראשונה שבתיה נבנו בודדים ולא בקו בתים הצמודים זה לזה. במרכז השכונה נמצא בית הכנסת זיכרון משה, שנבנה בשנת תר"ע (1910). בעבר נקרא בית הכנסת "אוהלי יעקב".

בית הכנסת פועל במתכונת של "**שטיבלאך**" – בית כנסת קטן שבו מספר מניינים מתקיימים במקביל מרבית שעות היממה. בבית כנסת זה, מתקיימים גם שיעורי דף יומי רבים בכל שעות היממה.

רועי שרון תיאר במליצות את הווי בית הכנסת: "אחד עומד לך בחוץ וצווח 'אצינטער', שזה אומר כי חסר עשירי למניין. אתה עושה לו טובה ונכנס לחדר שעליו השתלט. אין לך מושג לאיזה מבוך נכנסת. בקושי יש בפנים חמישה אנשים, אבל לא נעים ככה לברוח לו. אז אתה מחכה עד שיתמלא החדר בעשרה אנשים... רוצה לשמוע שיעור? רק תבחר. יש דף יומי, יש תניא ולפעמים גם שיעורי פילוסופיה יהודית" (רועי שרון, "**הראשון בסידור**", מעריב nrg).

קבר האדמור מגור בעל "**האמרי אמת**" (4), רחוב יהוסף שוורץ 10

רבי אברהם מרדכי אלטר (1866-1948) הוא בנו של ר' יהודה אריה לייב מגור, בעל ה"שפת אמת", שהיה האדמו"ר השלישי **בשושלת גור**. ה"שפת אמת" נפטר בשנת 1905, ובנו ירש את מקומו כאדמו"ר ומאז הנהיג את חסידות גור עד יום מותו. הוא ביקר בארץ ישראל חמש פעמים, ובביקורים אלו אף רכש נכסים בארץ. ביקורו בשנת 1921 כלל ביקור בכותל המערבי. בעת ביקורו, הגיע אליו הרב קוק והשניים שוחחו על מצב היהודים בארץ ישראל. רבי אברהם מרדכי תמך בהתיישבות חרדים בארץ ישראל, למרות התנגדותו לתנועה הציונית ולתנועת המזרחי. הוא הכיר בגדלותו של הרב קוק אם כי לא הסכים לדרכו. בשנת 1940, נמלט מוורשה והגיע לארץ. הוא התיישב בשכונת מחנה יהודה, סמוך לשיבת "שפת אמת". כשהוקמה מדינת ישראל, שאלו חסידיו של הרב

רב אברהם אלטר שוורץ, מתוך: **ניקיפדיה**

לדעתו בנושא, והוא השיב להם כי בני ישראל מטבעם נגאלים אט אט. חסידיו פירשו כי הוא גזר על עצמו לא להתערב בנושא. הרב אברהם מרדכי אלטר נפטר בחג השבועות תש"ח, בעיצומה של מלחמת השחרור, ומאחר שהגישה למערת הקבורה שרכש בהר הזיתים לא התאפשרה, נקבר בחצר ישיבת "שפת אמת". מאוחר יותר, נקבר לצדו בנו הצעיר, ר' שמחה בונים, שעל שמו קרוי מושב בני רא"ם שבדרום.

אביו של הרב גורן היה חסיד גור והתייעץ עם האדמו"ר בצמתים שונים בחייו.

[בית הרב קוק](#) שכונת בית דוד (5), רחוב הרב קוק 9 (הכניסה מכיוון סמטת טיכו)

שכונת בית דוד היא השכונה הרביעית שהוקמה מחוץ לחומה, והיא נבנתה בשנת 1973 בכספי תרומת ר' דוד רייז, ומכאן שמה "בית דוד". השכונה כוללת עשר יחידות דיור המקיפות חצר מרכזית שלה שער אחד שהיה נסגר בשעות הלילה. במרכז החצר בור מים שהמים נשאבו ממנו בעזרת משאבות ידניות. בשנות העשרים של המאה ה-20, נבנתה קומה שנייה לבתי השכונה. האגף המזרחי בקומה זו שימש משרדי "הוועד הכללי כנסת ישראל", והאגף המערבי שימש ביתו של הרב קוק וישיבת "מרכז הרב".

לבית הרב קוק כניסה נפרדת מחוץ לשכונה מצד מערב.

[בית הרב קוק](#), מתוך: ויקיפדיה

[הרב אברהם יצחק הכהן קוק](#) (1865-1935) היה איש הלכה ואיש אגדה,

מקובל, הוגה דעות ומשורר. הוא הוסמך לרבנות בגיל 19. בשנת תרס"ד (1904) התמנה לרבה של קהילת יפו. היה ידוע בפתחותו כלפי החלוצים שפרקו עול תורה, ובשל כך עורר עליו את קנאת קנאי ירושלים. בשנת 1918, לאחר 15 שנה של פעילות פוליטית, ביקש לייסד הסתדרות אשר תאגד בתוכה את כל היהודים שומרי התורה אשר אוהדים את המפעל הציוני. להסתדרות שהקים קרא בשם "**[דגל ירושלים](#)**". רצונו היה שתבטא "כי שייכותו של עם ישראל לארצו נובעת מהמקור האלוהי", ושבה יוכלו להיות חברים גם אנשי תנועת אגודת ישראל וגם אנשי המזרחי, לצד

השתייכותם לתנועות אלו.

[הרב קוק](#), יוטיוב

בשנת 1919, נענה להזמנת רבני ירושלים ונכבדיה לכהן כרב העיר. בשנת 1921 הקים את הרבנות הראשית לארץ ישראל, לצדו כיהן הרב הראשי הספרדי הראשון לציון הרב יעקב מאיר. בשנת תרפ"ד, הקים את "הישיבה המרכזית העולמית", הידועה היום כ"ישיבת מרכז הרב". בישיבה למדו בעברית, ונוסף על לימוד תלמוד, למדו בה גם תנ"ך ומחשבת ישראל. ישיבה זו נחשבת כ"ישיבת אם" למוסדות המשלבים אהבת תורה וארץ עם זיקה ציונית לעם ולמדינה.

בפעילותו הציבורית, הגן על זכות היהודים להתפלל בכותל המערבי ופעל למען היישוב היהודי בארץ במאורעות תרפ"ט.

בית הכנסת הגדול והיכל שלמה (6), רחוב המלך גיורג 58-60

בית הכנסת הגדול בירושלים נבנה בצמוד לבניין "היכל שלמה", שנחנך בט"ו באב ה'תשמ"ב (1982). בית הכנסת הוקדש לזכר ששת מיליון היהודים הקדושים שנספו בשואה ולזכר אנשים שהקריבו את חייהם למען הקמתה של מדינת ישראל ובהגנה עליה. בית הכנסת הוא תזכורת קבע לאסונות שעבר העם היהודי, אך גם לתקוותיו ולכוחו להתמודד עם קשייו. בבית הכנסת 1,400 מקומות ישיבה, ובקדמת אולם התפילה ויטרוז' של האמנית רגינה היים. בתוך מבנה בית הכנסת יש בית כנסת ספרדי, "היכל יעקב", בית מדרש "באר מרים" ואוסף מזוזות ייחודי. לבית הכנסת מקהלה חזנית מפורסמת, המשמרת את תרבות החזנות שספגה מהלומה קשה במלחמת העולם השנייה.

היכל שלמה

היכל שלמה, צילום: אריאל הורוביץ, מתוך: ויקיפדיה

כבר בשנת 1923, פרסמו הרבנים הראשיים, הרב קוק והרב יעקב מאיר, קריאה להקמת בית כנסת מרכזי בירושלים: "הייתכן הדבר כי דווקא ביישוב היהודי הגדול שבירושלים הקדושה יחסר סמל האיחוד הסגולתי הזה של עם ישראל? (...) הייתכן להוציא ולהשמיע מפה לאוזן את המשפט המוזר, המופרך כל כך, והעובדתי בכל זאת, ולומר: לירושלים הגדולה והקדושה אין בית כנסת גדול ומרכזי?" (מתוך:

ויקיפדיה). בשנת 1946, רכש הרב הראשי לארץ ישראל,

הרב יצחק איזיק הלוי הרצוג, מגרש. הוא חלם להקים בו

את משכנה של הרבנות הראשית. הוא רתם לשם כך את סר איזיק וולפסון, ובשנת 1952 הונחה אבן הפינה, והבניין נחנך ב-1958. את הבניין תכנן האדריכל אלכסנדר פרידמן. בבניין שכנו: ספרייה תורנית, אולם כנסים, לשכותיהם של הרבנים הראשיים, אולמות בתי הדין הרבניים, מוזאון לאמנות יהודית ובית הכנסת הרמח"ל – שארון הקודש והבימה שלו הובאו מבית הכנסת של הרמח"ל, ר' חיים משה לוצאטו, בפדובה שבאיטליה. משרדי הרבנות הראשית הועברו בסוף שנות התשעים של המאה ה-20 לבניין חדש בכניסה לירושלים.

ארבעת בתי הכנסת הספרדים (7), רחוב משמרות כהונה, הרובע היהודי

על-פי המסורת, כשיש יותר מעשרה יהודים בעיר כלשהי, יש לבנות בה בית כנסת. בית כנסת הוא המבנה החשוב ביותר בקהילה היהודית. במתחם ארבעה בתי כנסת: בית כנסת "רבן יוחנן בן זכאי", בית כנסת "אליהו הנביא", בית הכנסת האיסטנבולי ובית הכנסת "קהל ציון". בתי הכנסת לא הוקמו כאחד, אלא בזה אחר זה.

הראשון והחשוב שבהם הוא בית הכנסת "רבן יוחנן בן זכאי", שהוקם בראשית המאה ה-17. לאחר שנסגר בית כנסת "הרמב"ן" בסוף המאה ה-16, נאלצו היהודים להתפלל בבתים פרטיים למעלה מעשור, עד שנבנה בית הכנסת "רבן יוחנן בן זכאי". מסורת ירושלמית ידועה מספרת שבימי הבית השני היה כאן בית מדרשו של רבן יוחנן, לפני שברח מירושלים ליבנה.

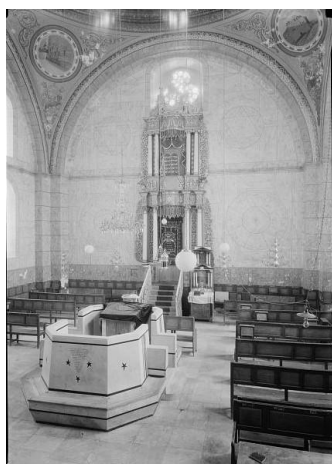
בית הכנסת "יוחנן בן זכאי" הוא הגדול במתחם, ובנוסף נודעה לו חשיבות מיוחדת כי בו הוכתרו נושאי משרת "הראשון לציון", הרבנים הראשיים לארץ ישראל, החל מהתקופה העות'מאנית. בית הכנסת מתייחד בכך שבחזיתו שני ארונות קודש.

בתי הכנסת הנוספים במתחם נבנו מאוחר יותר, במקום שבו היו חצרות של בית הכנסת. הקהילה הספרדית הלכה וגדלה, ועמה גדל הצורך בבית כנסת נוסף שישרת את הקהילה.

במתחם בתי הכנסת התקבצו יושבי הרובע היהודי לקראת כניעתם ללגיון הירדני במאי 1948. בקרבות מלחמת העצמאות, נפגעו ונבזזו בתי הכנסת ושימשו אורוות ומחסנים. רק לאחר השיבה לרובע היהודי ב-1967, שוחזר בית הכנסת "יוחנן בן זכאי". תבליטי האבן שעל הקירות ועל התקרה הם שרידים מבית הכנסת המקורי.

[בית הכנסת "החורבה" \(8\)](#), רחוב היהודים 89, הרובע היהודי

בית כנסת "החורבה" היום הוא שחזור של בית כנסת "בית יעקב בחצר חורבת ר' יהודה החסיד",

שנחנך בשנת 1864. את בית הכנסת בנתה קהילת "הפרושים" – תלמידי הגר"א. סביב בית הכנסת שכנו מוסדות נוספים של קהילת האשכנזים הפרושים, כמו בית דין ותלמוד תורה "עץ חיים". בתקופת המנדט, נשמרו בבית הכנסת דגלי הגדודים העבריים. הרב קוק שימש נשיא בית הכנסת, ובו נשא רבות מדרשותיו. בשבת נחמו של שנת תר"פ, עלה לתורה בבית הכנסת הנציב העליון הבריטי, הרברט סמואל.

הלגיון הירדני פוצץ את בית הכנסת במלחמת העצמאות. לאחר מלחמת ששת הימים, הוקמה קשת הנצחה זמנית מעל לחורבות בית הכנסת, והיא הייתה לסמל התחדשות היישוב ברובע היהודי. בית הכנסת נבנה מחדש ונחנך בשנת 2010.

השם "חורבת ר' יהודה החסיד" מציין את עברו של המקום: בשנת 1,700, עלה ר' יהודה החסיד לירושלים בראש קבוצה של כ-1,000 איש. ר' יהודה נפטר ימים אחדים לאחר הגעתו לירושלים. בתוך

קבוצתו היו שבתאים רבים, וכאשר נתגלה הדבר בוטלו התמיכות בקבוצה. בשל הצטברות חובות, התנפלו ערבים על החצר בשנת 1720 והרסו אותה. מכאן שם החצר "חצר חורבת ר' יהודה החסיד".

גובה אולם בית הכנסת הוא 24 מטרים, ובתקופת המנדט התנשאה

כיפתו מעל בתי הרובע היהודי.

בית הכנסת "תפארת ישראל" (9) רחוב הקראים הרובע היהודי

בית כנסת "תפארת ישראל", מתוך: ויקיפדיה

את בית כנסת "תפארת ישראל" הקימו חסידי ר' ישראל פרידמן מרוז'ין. ר' ישראל פרידמן רכש את המגרש להקמת בית הכנסת, והרוח החיה בבנייתו הייתה ר' ניסן ב"ק. לכן נשא בית הכנסת שני שמות: השם הרשמי – בית הכנסת "תפארת ישראל"; והשם העממי – בית הכנסת "ניסן ב"ק". קהילת החסידים בירושלים קינאה בקהילת הפרושים על בניית ה"חורבה" ופעלה להקמת בית כנסת שלא ייפול בפארו מבית כנסת "החורבה".

בניית בית הכנסת נמשכה שנים רבות, מ-1857 ועד 1872. האגדה מספרת שבשנת 1870, בעת ביקרו של הקיסר פרנץ יוזף בירושלים, הוא ביקר בבית הכנסת ותמה מדוע אין לבית הכנסת כיפה. הוא נענה "כי בית הכנסת הסיר את כובעו לכבודך". הקיסר הבין את הרמז ותרם אלף פרנק להשלמת הבנייה. גם בית כנסת זה התנשא לגובה רב, של כ-20 מטר, וכיפתו התנשאה מעל בתי הרובע היהודי. היא הייתה מן המקומות הגבוהים ביותר בעיר העתיקה והשקיפה על כל סביבותיה. בית הכנסת היה למרכז עבור רבים מהחסידים שהתגוררו בין החומות.

במלחמת העצמאות, היו על גגו עמדה חשובה ונקודת תצפית, בשל כך התנהלו בו ובסביבתו קרבות עם הלגיון הירדני. בסיומם, כבש הלגיון את בית הכנסת והרסו. כיפתו הגבוהה וקירותיו התמוטטו וכיסו את יסודותיו. בשנת תשע"ד, 2014, הונחה אבן פינה למבנה בית הכנסת המשוקם, לאחר שממשלת ישראל החליטה להקציב 50 מיליון שקל לשיקום בית הכנסת ולשחזורו.

הכותל המערבי (10)

הכותל המערבי הוא אחד מקירות התמך שבנה המלך הורדוס כדי להרחיב את מתחם הר הבית ולבנות מחדש את בית המקדש. אורך הכותל הוא 488 מטרים, אורך הקיר החשוף המשמש כיום לתפילה הוא כ-60 מטרים, גובה הכותל היה כ-30 מטרים מעל מפלס הרחוב שלמרגלותיו. עם חורבן בית המקדש, נפלו הנדבכים העליונים, אך חלקם נבנו מחדש בתקופות מאוחרות יותר.

ככל הנראה, התחילו מתפללים ליד הכותל המערבי במאה ה-14 לספה"נ. רחבת הכותל הייתה צרה שכן שכונת המוגרבי שכנה בשטח שבין הרובע היהודי של ימינו ובין הר הבית. במלחמת העצמאות נפל הרובע היהודי, ועל אף שבהסכמים עם ירדן נקבע שתתאפשר גישת אזרחי מדינת ישראל לכותל, מנעו הירדנים מיהודים ישראלים להגיע לכותל.

במלחמת ששת הימים, ביום כ"ח באייר תשכ"ז, הגיעו הצנחנים אל הכותל

הכותל, צמד דרום, שיר
ביוטיוב, מילות השיר,
שירונט

המערבי דרך הר הבית. הרב גורן סיפר את חווייתו מאותם רגעים ליד הכותל: "טסתי לרוקפר. לקחתי את ספר התורה והשופר, ירדתי מן המכונית והחזקתי ביד אחת את השופר וביד השנייה את ספר התנ"ך והתחלתי לרוץ אל עבר שער האריות... כל הדרך תקעתי בשופר ואמרתי פרקי תהלים... זהו הכותל. מיד נפלתי על הרצפה, קמתי וברכתי ברכת "שהחיינו". לא הייתה שם נפש חיה. ראיתי כאילו שהשכינה שורה שם" (מתוך עדותו של הרב גורן שפרסם ארכיון צה"ל ומשרד הביטחון לרגל שנת החמישים למלחמת ששת הימים, לילך שובל, **ידיעות אחרונות**, 2.1.2017).

מיד לאחר המלחמה, נהרסה שכונת המוגרבים ונוצר שטח פתוח רחב לפני הכותל.

ביבליוגרפיה מומלצת

- גורן, שלמה (2013), **בעוז ותעצומות – אוטוביוגרפיה** (בעריכת אבי רט), תל-אביב: ידיעות אחרונות-ספרי חמד.
- גפני, ראובן (תשע"ב), **נוסח ירושלים – עדות ובתי כנסת במרכז ירושלים**, ירושלים: יד בן-צבי, עמ' 143-161.
- הכהן, שמואל אבידור (2002), **האיש נגד הזרם: פרשיות מתורתו וממסכת חייו**, חולון: ידיעות אחרונות.
- ורהפטיג, איתמר וכץ, שמואל (תשס"ג), **הרבנות הראשית לישראל – 70 שנה להיווסדה**, ירושלים.
- קאסוטו, דוד (תשל"ג), **"ארבעת בתי הכנסת בספרדיים בירושלים העתיקה"**, קדמוניות, ה (4-3), עמ' 135-137.
- ראובן, גפני, אריה, מורגנשטרן ודוד, קאסוטו (עורכים) (2010), **החורבה: שש מאות שנים של התיישבות יהודית בירושלים**, ירושלים: יד בן-צבי.

אתרים אינטרנטיים נוספים

- [אתר הקרן למורשת הכותל המערבי](#).
- [בית כנסת "החורבה"](#) – שחזור ובנייה, 7 דק', יוטיוב.
- [הרב גורן](#), כ-8 דק', יוטיוב.
- [הרב גורן משחרר ירושלים](#) – ריאיון עם הרב גורן (משוכתב).
- [לזכר מרן גדול הדור הרה"ג שלמה גורן זצ"ל](#), כ-2 דק', יוטיוב.